

Joan Codina Vivet, cooperativista i socialista

Per Xavier Casals

Joan Codina Vivet fou un destacat cooperativista i socialista de Manlleu (Osona) que tingué un final tràgic –fou afusellat– i una trajectòria paradoxal: crític radical dels catalanistes des de la dècada de 1910 en els articles de *El Socialista*, fou expulsat de la UGT per catalanista.

Va néixer el 13 de febrer de 1873 en una família humil (el pare era bracer) i fou el menor de quatre germans que aviat quedaren orfes. Els més grans li cercaren feina en una empresa de filats i tingueren cura de que aprengué a llegir i escriure quan ja era adolescent. Amb 16 anys es sentí atret pel cooperativisme i el considerà com una via per instaurar el socialisme, com assenyala el 1935: *“La cooperación [...] socializará toda la producción a fin de que nadie pueda especular con ella y hará del mundo una vasta cooperativa con todas sus ramas, producción, distribución y consumo”* i *“en su empeño de transformar el mundo [...] hará que todos los seres humanos tengan asegurado el plato correspondiente en el banquete de la vida, y por lo tanto no habrá paro forzoso ni un mundo en ruinas”*. Així cooperativisme i socialisme foren inseparables en la seva actuació, que desenvolupà en estreta relació amb el seu gran amic Josep Lladó Quintana (1880-1963).

Segons una elogiosa biografia seva publicada a *Acción Cooperativista* (l'òrgan de la Federació Cooperativista de Catalunya en el qual Codina va col·laborar), era de caràcter *“un xic aspre, cru”* i *“poc diplomàtic en tàctica psicològica”*, fet que implicà *“que la seva actuació no es reflectís amb la intensitat que es mereixia”*. Va protagonitzar intervencions públiques de

manera habitual, però fou un orador d’*“escassa eloqüència”* i *“senzillesa d’expressió”*. En canvi, tingué relativa facilitat per escriure, com testimoniaren les seves nombroses col·laboracions en premsa.

Com cooperativista desplegà en la “Mútua de Pan y Comestibles”, una cooperativa de consum fundada a Manlleu el 1903 de ràpid creixement que constituí una veritable institució local. Fou el seu primer secretari i sempre hi romangué vinculat: la presidí de 1922 a 1924, vetllà per l’aplicació estricta del reglament i n’escrigué la història. Segons l’historiador Josep Casanovas hi exercí *“una constant influència des de diferents càrrecs”*, a la vegada que hi dugué a terme una important tasca d’articulació del cooperativisme osonenc en impulsar una Federació Comarcal de Cooperatives de Vic des dels anys vint. Aquesta iniciativa se situà en l’avantguarda d’un cooperativisme català fins aleshores organitzat en federacions provincials.

Codina inicià el seu compromís socialista també en la seva joventut i quan el 1889 es constituí la secció de la UGT a Manlleu en fou tresorer. Afiliat al PSOE, des de 1903 participà com a delegat en diverses conferències regionals d’agrupacions socialistes de Catalunya i de congressos de la Federació Socialista Catalana. Conegué les primeres figures del partit (com Pablo Iglesias, Andrés Saborit o Francisco Largo Caballero) i escrigué a *El Socialista*, *La Justicia Social* i *La Internacional*. Regidor de Manlleu el 1912, el 1931 li mancaren 8 vots per tornar-ho a ser i el 1934 fou regidor suplent. Malgrat

creure en la lluita de classes, confià en l'adveniment d'un canvi de sistema no traumàtic, com afirmà el 1930: *“el socialisme que triomfarà en el present segle no ve a matar fabricants, ni a menjar capellans, sinó a complir el precepte bíblic que mana: guanyaràs el pa amb el suor del teu front i a fer que no existeixin paràsits i a garantir que el treballador, quan no tingui forces, no vagi a parar a l'hospital”*.

Adquirí notorietat en el moviment socialista per la seva oposició rotunda al catalanisme, fins al punt que els historiadors l'han definit com un *“antinacionalista visceral”* (David Ballester) o un *“destacat enemic del catalanisme o qualsevol cosa que se li assemblés”* (Ricard Alcaraz). Tanmateix, Codina va arribar a blasmar el centralisme “brutal” imperant a Espanya i no sembla haver bastit la seva crítica inicial al catalanisme tant des de apriorismes ideològics (que hi foren), com des de la seva experiència d'obrer autodidacta. Fins i tot contemplà la reforma fabriana com una diferenciació artificiosa del català, fet que segurament el portava a veure el catalanisme com un factor de divisió de l'obrerisme. Però fou la feina d'operari tèxtil la que el va influir decisivament en identificar a La Lliga amb la patronal intransigent amb què tractava. En conseqüència, associà els *lligaires* a tots els mals, des del caciquisme fins al foment de l'anarquisme (en detriment del socialisme), i denuncià que *“aman mucho al terror català, porque es rico y próspero para ellos; pero odian, desprecian y matan al obrero catalán”*. De tot plegat n'extragué una rotunda conclusió: *“los directores del catalanismo no dejan de laborar para crear un pueblo de castrados y soplones”*.

Crític amb les temptatives de fer convergir socialisme i catalanisme, va polemitzar amb Josep Recasens i Mercadé i Joaquim Bueso el 1916 i amb Rafael Campalans el 1923, quan es va crear la Unió Socialista de Catalunya (USC). Codina considerà que aquesta entitat era impulsada *“por un grupo de intelectuales muy desocupados, ayudados por algunos señoritos de bolsillo proletario”* i apuntà que no tenia futur, atès el precedent que oferia en aquest sentit la fallida Unió Federal Nacionalista Republicana de 1910. Per tant, aplaudí al veterà Josep Comaposada quant aquest el 1925 deixà la USC i es reintegrà a l'ortodòxia del PSOE.

Aquests plantejaments no li van impedir de tenir bones relacions amb Manuel Serra i Moret i el juliol de 1933 acceptà disciplinadament la fusió de la Federació Catalana del PSOE i la USC, malgrat que aquesta va ser rebutjada per la direcció del PSOE. Les tensions entre les organitzacions afloraren l'abril de 1934, en el II Congrés del secretariat de la UGT celebrat a Barcelona; quan Codina hi proposà que el secretariat del sindicat fos ampliat i es reunís setmanalment, els dirigents ugetistes ho denunciaren com una maniobra “catalanista” i l'expulsaren. Largo Caballero lamentà el fet i Codina restà desmoralitzat: *“Se me tiene por un indeseable sospechoso de catalanismo, ¡qué le vamos a hacer!”*, escrigué. En aquest marc, quan aquell any es consolidà el trencament de la unitat socialista l'agrupació de

Manlleu decidí per unanimitat no tornar al PSOE i romandre a la USC. Tot i que desconexem les raons que dugueren a Codina, cal pensar que hi van influir tant la seva expulsió de la UGT com el seu pessimisme sobre el futur del socialisme en el moviment obrer català, ja que en 1930 valorava que al cap de quaranta anys de fer-hi política *“si no está peor, en nada ha cambiado”*.

Iniciada la Guerra Civil, en dissoldre's el comitè local de milícies antifeixistes, formà part del consistori de Manlleu en representació del PSUC com a regidor de Proveïments des de novembre de 1936. Del 20 al 29 d'octubre de 1937 fou un efímer alcalde interí (com a regidor de més edat) i el seu amic Lladó el succeí en el càrrec fins a la fi del conflicte. En apropar-se les tropes franquistes Codina fugí a França amb Lladó, però a mig camí tornà convençut de no merèixer represàlies: *“Estic cansat i no em veig amb cor de fugir. No he fet res”*, explicà.

Els franquistes ocuparen Manlleu el 4 de febrer de 1939 i la denúncia d'un veí comportà la seva detenció el dia 21. El 5 de març fou traslladat a la presó Model de Barcelona i li va ser instruït un judici sumaríssim acusat de no haver impedit diversos assassinats durant la guerra en raó del seu càrrec de regidor. Codina ho negà amb fonament, ja que en el seu expedient no hi figurà cap fet de sang ni tant sols delictiu. Jutjat en la primera gran onada repressora franquista, la seva línia de defensa resultà inútil: quan al·legà haver salvat a un carlí, un informe falangista manifestà que això demostrava que *“sabía anticipadamente los que se iban a asesinar”*. El dia 13 de març de 1939 es celebrà el Consell de Guerra i el fiscal li demanà *“30 años de reclusión perpétua”* [sic], però el Tribunal el condemnà a mort *“como uno de los elementos más significado y responsables [...] de Manlleu”*. En un darrer acte de rebel·lia es negà a signar la notificació de la sentència. Fou afusellat a Barcelona el dia 29 de març en el Camp de la Bota. Els franquistes van fer córrer que abans d'executar-lo l'obligaren a cantar el “Cara al sol”. El cert és que Codina havia perdut el coneixement en ser lliurat al piquet d'execució i morí inconscient. Tot i estar casat, no deixà descendència. Gairebé seixanta anys després, el setembre de 1997, rebé un homenatge pòstum a Manlleu on li fou dedicat un carrer.

Xavier Casals